HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מדבן עזאי נפקא דתניא(א) בן עזאי אומר [1]אותו מה ת״ל לפי שנא׳ [2]לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאחר נדרו בבל ירצה ת״ל אותו אותו בלא ירצה [א]ואין מאחר נדרו בלא ירצה אלא בך חטא ולא באשתך חטא סד״א הואיל וא״ר יוחנן ואי תימא ר׳ אלעזר (ב)אין אשתו של אדם מתה אא״כ מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר [3]אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך אימא בהאי עון דבל תאחר נמי אשתו מתה קמ״ל ת״ר [4]מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית [ב]אזהרה לב״ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה׳ אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעו אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך (ג)זו צדקה אמר מר מוצא שפתיך זו מצות עשה למה לי [5]מובאת שמה והבאתם שמה נפקא תשמור זו מצות לא תעשה למה לי מלא תאחר לשלמו נפקא ועשית אזהרה לב״ד שיעשוך למה לי מיקריב אותו נפקא דתניא(ד) [6]יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת״ל לרצונו הא כיצד [ג]כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [ד]חד דאמר ולא אפריש וחד אפריש ולא אקריב וצריכא דאי אשמעינן אמר ולא אפריש משום דלא קיימיה לדיבוריה אבל אפריש ולא אקריב אימא (ה)כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה צריכא ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב דקא משהי ליה גביה אבל אמר ולא אפריש אימא דיבורא לא כלום הוא צריכא ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ותנן (ו)[ה]אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדר לנדבה נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדבה מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה אמר רבא משכחת לה כגון [ו]דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה בפיך זו צדקה אמר רבא [ז]וצדקה מיחייב עלה לאלתר מ״ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא עד דעברי עלה ג׳ רגלים כקרבנות קמ״ל התם הוא דתלינהו רחמנא ברגלים אבל הכא לא דהא שכיחי עניים אמר רבא (ז)[ח]כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה מיתיבי (ח)העיד ר׳ יהושע ור׳ פפיים [ט]על ולד שלמים שיקרב שלמים אמר ר׳ פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג בשלמא בפסח לא אקרבוה אימור דמחוסר זמן הוה אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה אמר רב זביד משמיה דרבא (ט)כגון

שהיה

אותו מה ת״ל. בתורת כהנים(י) תני לה גבי פיגול לא ירצה המקריב אותו לא יחשב: **מוצא שפתיך זו מצות עשה.** דמסתמא הכי אמר קרא מוצא שפתיך קיים: **תשמור זו מצות לא תעשה.** שלא תאחר כדר׳ אבין א״ר אילעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל כו׳ (כ) (מנחות דף לט:): **ועשית.** על כרחך מכאן אזהרה לב״ד לכוף: **לה׳ אלהיך.** קרא יתירא הוא לדרשה לרבות דבר שבחובה: **בפיך זו צדקה.** קרא יתירא דריש: **יקריב אותו אל פתח אהל מועד.** יקריב אותו קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישיה יקריבנו: **חד דאמר.** עלי ולא אפרשה: **והא נדבה כתיבא.** ובקרא דבל תאחר נמי רבינן ליה בגזירה שוה: **מת או נגנב.** אם הפרישו לאחר זמן: **משכחת לה.** דאמר ולא הפריש והוא נדבה: **כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת.** שכשאפרישנה לא אתחייב באחריותה: **כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא.** לבל תאחר: **עובר בעשה.** על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבאתם: **על ולד שלמים.** שהפריש בהמה מעוברת או עיברה לאחר הקדישה: **מחוסר זמן.** שמא לא עברו עליו שמונה ימים:

שהיה

מדבן עזאי נפקא. בסוף פ״ב דזבחים (דף כט.) פליג ר׳ אלעזר אבן עזאי ודריש דאותו בזבח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן אבל רוצה ליישב כאן אליבא דבן עזאי וכולה סוגיא מסיק התם כמו בשמעתין וק״ק שהרי התם דוחק ליישב מילתא דאחרים אליבא דבן עזאי ובתמורה בסוף אלו קדשים (דף כח: ושם) גבי ר׳ יוסי היה אומר ג׳ דברים משום ג׳ זקנים משמע דבן עזאי דמוקי היקישא דמעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה לית ליה דאחרים וקאמר ולרבנן דמפקי ליה לטעמא אחרינא בכור שאינו נפסל משנה לחברתה מנא להו ומיהו אין לחוש אם הש״ס הולך ומיישב בכל ענין: **אא״כ** מבקשים ממנו ממון ואין לו. בסוף פרק שני דזבחים (דף כט:) פי׳ בקונט׳ ממון של גזל אבל נרא׳ דמיירי בנדר כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת דף לב: ושם) דתניא ר׳ נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך והא דדריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח״כ אלא שעבר בבל תאחר: **זו מצות עשה.** דכתיב והיוצא מפיכם תעשו (במדבר לב): **תשמור** זו מצות לא תעשה. תימה הא אמרינן בפ׳ המוצא תפילין (עירובין דף צו. ושם) גבי הא דמוקים ושמרת את החקה הזאת (א) דמוקי ר״ע בפסח דאפ״ה פסח זו מצות עשה משום דהשמר דעשה עשה וכן בפרק בתרא דיומא (דף פא.) גבי הא דאמר ר״ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי משום דלא אפשר דהיכי ליכתוב ופריך ולכתוב השמר בעינוי ומשני השמר דעשה עשה והאי נמי השמר דעשה הוא שישלם מה שנדר ועשה מוצא שפתיך וי״ל דתפלין לאחר שקיעת החמה דקאי אעשה דהנחת תפלין הוי עשה אבל תשמור דהכא קאי אלא תאחר דלעיל מינה שישמור שלא יאחר ולר׳ יוחנן דאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לו: ושם) גבי מניח תפלין לאחר שקיעת החמה דהשמר דעשה לאו הוא ההיא דפסח ומילה מצות עשה ע״כ דלא כר״ע וההיא דר״ל דיומא לא קיימי ומיהו לא יתכן כלל לאוקמיה דלא כר״ע דמשנה היא בפ״ק דכריתות (דף ג. וסוגיא דשמעתא משמע בגמ׳ (דף ג:) דאתיא כר״ע דקתני אוב ולא קתני ידעוני (ב) וצריך לחלק בההיא דר׳ יוחנן דלא דמיא לשאר השמר דעשה: **בפיך** זו צדקה. דכתיב יצא מפי צדקה (ישעיה מה): **יקריב** אותו מלמד שכופין אותו. כל מצות עשה נמי כופין כדאמר בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מט: ושם) מכין אותו עד שתצא נפשו והא דאיצטריך קרא הכא משום דסלקא דעתא דאין כופין כאן לפי שכתוב לרצונו וא״ת הא דתנן פרק האומר משקלי (ערכין דף כא.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ה״ד אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי׳ עולות ושלמים נמי לא ואי דעבר בבל תאחר אפי׳ חטאות ואשמות נמי וי״ל דלעולם בשלא עבר עדיין אלא דחזינן שהוא מתעצל להביא (ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות) ולהכי ממשכנין ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין כדקאמר הכא וא״ת ואעולות מ״ט [א] (לא) בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמות והא בפ״ק דזבחים (דף ו. אמר דעולות נמי מכפרים אחייבי עשה י״ל כיון דאמרינן בעלמא (יומא דף פו.) שאם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאות ולאשמות(י): **חד דאמר ולא אפריש.** נראה לי דמשני כך שהרי הקשה מעשה ומלא תעשה ומעשויי נראה בכל חד רוצה ב׳ פסוקים ותרי למה לי ומשני צריכי בכל חד תרי קראי דחד קרא אתא גלל אמר ולא אפריש וקרא השני אתא גלל אפריש ולא אקריב ופריך מי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ביה ותנן כו׳ פירושו כך נ״ל היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשוי אנדבה דקראי דאמר ולא אפריש הא אותן ג׳ עניינים עשה ולא תעשה ועישוי נראה דקאי לנדבה כמו לנדר שהרי באותו קרא כתיב נדבה כדאמר לעיל נדבה כמשמעה ואיך מצי היות קאי אמר ולא אפריש לנדבה הא זה איפכא מזה שהרי אמר ולא אפריש אינו אומר הרי זו אדרבה הוא כאומר הרי עלי (ג) כזה נדר שהרי אינו מפריש אז ונדבה פירושה היא דאמר הרי זו ומפריש באותה שעה כדתנן איזהו וכו׳ ומשני משכחת לה דאמר ולא אפריש דמשמע נדר משכחת לה תרתי אפי׳ בנדבה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נדר ורוצה לעשות נדבה כשמבאר בו דין נדבה כאומר דאינו חפץ להתחייב באחריותה (ד) אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפריש כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה שהרי רוצה שלא יתחייב באחריותה כנדבה: **איזהו** נדר. (ס)משנה היא בפ״ק (משנה א׳) דקינין: **על** מנת שלא אתחייב באחריותה. לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה:

שהיה

מסורת הש״ס

א) זבחים כט., ב) זבחים שם: סנהדרין כב., ג) [נדרים ז.], ד) יבמות קו. קדושין מט: ב״ב מח. ערכין כא., ה) [חולין קלט.], ו) מגילה ח. קינין פ״א מ״א חולין קלט., ז) [תמורה יח: ע״ש], ח) עדיות פ״ז מ״ו תמורה יח., ט) [תמורה שם], י) [לו פרשה ח], כ) [עירובין צו.], ל) [צ״ל הכותב פו.], מ) ת״י, נ) [וע״ע תוס׳ ב״ב מח. ד״ה יקריב],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה תשמור כו׳ את החקה הזאת בתפלין דמוקי לה ר״ע: (ב) בא״ד וצריך לחלק. נ״ב ועי׳ בתוס׳ פרק המוצא תפלין מבואר החילוק: (ג) ד״ה חד כו׳ הוא כאומר הרי עלי נדר כו׳ כצ״ל ותיבת כזה נמחק: (ד) בא״ד להתחייב באחריותה אלמא דמשכחת לה:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה איזהו נדר. משנה היא. וכונתם בזה עי׳ בב״ק דף סב ע״ב תד״ה מי קתני:

הגהות מהר״י לנדא

[א] בתוס׳ ד״ה יקריב וכו׳ ואעולות מ״ט בעי למשכוני כצ״ל ועי׳ בתוס׳ מס׳ כריתות דף יב ע״א בד״ה או דלמא:

מוסף רש״י

מבקשין ממנו ממון. ממונו שגזל (זבחים כט:) פי׳ כלומר מבקשים ממנו ואומר שאין לו שהכל משועבדים לכתובת אשתו והיא אומרת גם כן שאין לו (ש״מ שם בשם גליון). **משכבך.** אשתו (שם). **בפיך זו צדקה.** דכתיב (ישעיה מה) יצא מפי צדקה (נדרים ז.). **יקריב אותו.** קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישא דקרא זכר תמים יקריבנו (קדושין נ.) ומאי למיכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה׳ (רשב״ם ב״ב מח.). **מלמד שכופין אותו.** לקיים דברי נדרו (קדושין שם) להקריב מה שנדר (ב״ב שם). **איזהו נדר האומר הרי עלי עולה.** ואחר כך הפריש בהמה ואמר הרי זו לנדרי אם מתה חייב באחריותה הואיל ומעיקרא ארכביה אכתפיה (חולין קלט. וכעי״ז מגילה ח.). **נדבה האומר הרי זו עולה.** ולא קיבלה עליו (מגילה ח.).

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי׳ פי״ד מהל׳ מעשה הקרבנות הל׳ טו סמג לאוין שלא:

כג ג ד מיי׳ שם הל׳ טז סמג לאוין שלא:

כד ה מיי׳ שם הלכה ד [ה] ופ״א מהל׳ נדרים הל׳ ב סמג עשין קכג:

כה ו מיי׳ שם הלכה ו (ופ״א מהל׳ נדרים שם) סמג שם:

כו ז מיי׳ פ״ח מהלכות מתנות עניים הל׳ א טוש״ע יו״ד סי׳ רנז סעי׳ ג [רב אלפס כאן ובב״ק פ״ד דף כ.]:

כז ח מיי׳ פי״ד מהלכות מעשה הקרבנות הל׳ יג סמג עשין קפז:

כח ט מיי׳ פ״ד מהלכות תמורה הל׳ א סמג לאוין שמה:

תורה אור השלם

1. וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז יח
2. כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַייָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כג כב
3. אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ: משלי כב כז
4. מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַייָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: דברים כג כד
5. כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָּׁמָּה: דברים יב ה
6. אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ: ויקרא א ג

רבינו חננאל

ואכתי מאחר נדרו שהוא כשר ומרצה, מדבן עזאי נפקא, דתניא בן עזאי אומר כתיב ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה, וכתיב ביה המקריב אותו, אותו בלא ירצה, כלומר, זה הפיגול הוא בלא ירצה, דדייק המקריב (א) בכאן פירש בלא ירצה, אבל בכל מקום המקריב שהוא הזובח הוא החייב ולא הזבח. **ופרקינן** לא תימא בך חטא ולא בקרבנך חטא, אלא אימא בך חטא ולא באשתך חטא. פירוש בעון בל תאחר אין אשתו של אדם מתה. **ת״ר מוצא שפתיך תשמור ועשית כול׳.** אמר מר מוצא שפתיך תשמור זו מצות עשה, למה לי והלא כבר אפיקנה מובאת שמה והבאתם שמה. תשמור זו מצות לא תעשה כדקיימא לן כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינן אלא בלא תעשה למה לי, הא בהדיא כתיב לא תאחר לשלמו. ועשית אזהרה לבית דין שיעשוך, הא מיקריב אותו לרצונו נפקא, דתניא הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. **ופרקינן** חדא קרא בדאמר הרי עלי כך וכך ולא הפריש, שכופין אותו להפריש. ואחר שהפריש ולא הקריב שכופין אותו להקריב. והני תרתי למה לי. צריכא, דאי אשמעינן אמר הרי עלי ולא הפריש שכופין אותו, משום דלא קיימיה לדיבוריה כול׳. **ומי מצית אמרת דאמר ולא הפריש**, והא נדבה כתיב׳ ביה, ותנן איזהו נדר האומר הרי עלי עולה כול׳. ופריק רבא כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב באחריותה. **בפיך זו צדקה.** שנאמר בי נשבעתי יצא מפי צדקה. אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים. אמר **רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה.** מיתיבי אמר רב פפיים מעידני שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג, ואמרינן בשלמא בפסח לא אקרבוה, אימור לא מלו ליה תמניא יומי, אלא בעצרת היכי משהי לה ועברי בעשה. ופריק רב זביד כגון

א) נראה דצ״ל דדייק המקריב אותו פירוש בכאן בלא ירצה אבל בכל מקום וכו׳.